

El nostre calendari actual és una derivació del calendari agrari inicial. La vida al camp va molt lligada a l'astronomia i a les variacions climàtiques. Els equinoccis i els solstícis són dates importants perquè comporten l'inici de cada estació. Un d'ells, el solstíci d'hivern, que té lloc el 24 de desembre, era intensament celebrat. Amb ell comença a allargar-se el dia i, per tant, el progressiu caldejament del sòl fa brotar i créixer mica en mica els vegetals. I, per tant reneix la vida.

Pel solstíci d'hivern hom celebrava a l'antigor la Festa del Sol. Hom celebrava l'acció vitalitzadora de l'astre solar. Les festes eren de marcat to familiar. Era temps de regals. El geni de la vegetació (sigui en forma de tió o d'arbre nòrdic) obsequiava als habitants de cada vila amb infinitat de regals.

En establir-se el cristianisme hi hagué una transformació de la festa. La festa del déu-sol passà a ser la festa del Déu cristià amb una simbologia semblant. El naixement de Jesús provoca la "vitalització" del món tal com ho fa l'allargament de la jornada solar.

I el cristianisme no sols transformà el sentit de la festa, sinó que introduí una bona colla de pràctiques festives noves: la missa del gall, el pessebre, els pastorets, etc.

Antigament per aquest mes i en especial per les vigílies de Nadal, es matava el porc. El calendari esculpit a la portalada del monestir de Ripoll del s. XLI, representa aquest mes amb l'escena de la matança.

"Ditxos mes, que entra amb llardons i surt amb torrons"

Hom té aquest mes com a clau del fred i com el de fredors més intenses i rigoroses, compartides pel gener.

Hom creu que pel desembre la terra s'adorm. No creix cap planta ni es cull res.

Amb referència als fenòmens atmosfèrics, diu el refranyer:

"Desembre tremolant, bon gener i millor any"

"Desembre nevat, bon any assegurat"

"Pel desembre, gelades i sopes escaldades"

"Gener i febrer, mengen més que el món sencer"

Una de les notes típiques del desembre és el pessebre, que se solia inaugurar el dia de

Santa Llúcia i segons els casos podia estar exposat fins per la Candelera.

En els pessebres familiars d'aire cassolà i popular hi havia quatre escenes indispensables: La principal era la coveta, en un altre pla, l'Anunciata. Part defora de la cova, fent camí vers aquesta tot un estol de pastors, carregats amb ofrenes i els tres reis ricament vestits.

Tot aquest panorama estava poblat per una munió de gent que feinejava àrdidament; l'home que llaurava; el que duia un feix de llenya al coll; la dona que tira gra a l'aviram; el caçador; la vella que filava; l'ase carregat de llenya; el caganer, amb la pipa i amb barretina; el qui dallava, el qui segava... i tota una representació de la fauna mediterrània: porcs, bous, cabres i aviram.

Dies assenyalats:

Dia 6: Sant Nicolau: Es el patró dels nois en general. Aquest patronatge pren origen d'una llegenda universal.

Dia 8: La Puríssima Concepció de Maria.

Dia 13: Santa Llúcia: "Santa Llúcia la bisbal, a tretze dies de Nadal."

"Per Santa Llúcia, un pas de puça"

Es la patrona dels oficis que fan servir molt la vista, sobretot els estudiants i les modistes. Aquest dia, o millor dit uns dies abans, comença la fira de figures de pessebre i d'ornamentació nadalenca.

Dia 21: Sant Tomàs: "De Sant Tomàs a Nadal, just una passa de gall"

"Per Sant Tomàs, pluja o glaç"
"Per Sant Tomàs s'agafa el porc pel nas"

Dia 24: Vigília de Nadal: "La nit de Nadal, la millor de tot l'any"

"Aquesta nit, només un camal al llit"

Es la nit de fer cagar el tió i es celebra la Missa de Gall. La quitxalla de la casa canta, mentre fa cagar el tió el "Prenostre del tió"

El dia de Nadal
posarem el porc en sal
la gallina a la pastera,
el pollí a dalt del pi,
toca, toca, Valentí,
que els soldats ja són aquí.
Aara passen bous i vaques
les gallines amb sabates,
els capons amb sabatons.
El vicari fa torrons,
de petits i de rodons,
la Marieta els ha tastat,
diu que són un xic salats,
Marieta posa-hi sucre
que seran un poc millor
Caga tió
que si no et donaré
un cop de bastó.

Dia 25; dia de Nadal: "Per Nadal, cada ovella al seu corral"

"Per Nadal a casa i prop de la brasa"

"Per Nadal, ric i pobre menja gall"

"Les dolçaines de Nadal solen dur mal de queixal"

Dia 26: Sant Esteve: "Per Sant Esteve creix el dia un pas de llebre"

Dia 28: Es el dia dels Sants Innocents: el dia de les llufes i de les enganyifes.

Dia 31: Avui és l'últim dia de l'any. A veure si veieu l'home dels nassos?

Si el 31 sortiu al carrer, ben segur que veureu l'home dels nassos. Es un home que té tans nassos com dies l'any.

**Costumari Català de
Joan Amades
"Nadal a l'escola"
Instruments Guix
Teresa Ametller**